

Лісовська Н.В.*

ЕКОЛОГІЧНИЙ ЛІЗИНГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ В ІНФОРМАЦІЙНУ ДОБУ

В статье рассмотрены особенности применения механизма лизинга в сфере экологически способствующего инновационного развития экономики страны в контексте деятельности производственных и перерабатывающих предприятий разных отраслей хозяйствования. Определено сущность понятия «экологический лизинг» и проанализировано его особенности.

Ключевые слова: экологический лизинг, инновационное развитие, экологические инновации, экологическая эффективность лизинга.

У статті розглянуто особливості застосування механізму лізингу у сфері екологічно сприятливого інноваційного розвитку економіки країни в контексті діяльності виробничих і переробних підприємств різних галузей господарювання. Визначено сутність поняття «екологічний лізинг» та проаналізовано його особливості.

Ключові слова: екологічний лізинг, інноваційний розвиток, екологічні інновації, екологічна ефективність лізингу.

In the article the features of the mechanism of leasing in environmentally conducive to innovation development of economy in the context of the production and processing enterprises of different branches of economic activity. Defined the essence of the concept of «ecological leasing» and analyzes its features.

Keywords: ecological leasing, innovative development, environmental innovation, environmental effectiveness of leasing.

Питання екології займає дедалі вагомніше місце серед нагальних сучасних світових проблем. Оскільки забруднення навколишнього середовища (забруднення води, повітря, ґрунту, надлишок сміття) спричинене внаслідок діяльності промислових підприємств та життєдіяльності людини і нехтування новітніми ресурсо- та енергозберігаючих технологіями, а також використанням відповідного обладнання для поліпшення екологічного стану. Вважаємо, що недалекоглядно позиціонувати дану проблему виключно як екологічну, адже коли трапляється екологічне лихо, країна, на території якої воно сталося, підраховує збитки, витрати на ліквідацію наслідків. В свою чергу, інші держави надають фінансову допомогу тощо. Виникають певні політичні, економічні, фінансові взаємовідносини.

Деякі питання впровадження та розвитку екологічного лізингу висвітлювали у своїх працях наступні фахівці: Боронос В.М., Жуйков В.Я., Золотарьова Л.С., Петергеря Ю.С.,

* аспірантка кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету
Науковий керівник: проф. Булгакова С.О.

Пилипенко Г.М., Родіонов О.В., Сосюрко Ю.В., Чернобаєв В.В., Шидловський А.К. Проте лізинг у сфері природокористування все ще залишається не достатньо дослідженим з теоретичної точки зору, а також не у повній мірі використаним на практиці.

Екологічні інновації забезпечують раціональне, більш ощадливе використання задіяних у виробництві природних ресурсів, ефективніші методи їхнього відтворення і зменшення шкідливих викидів у навколишнє середовище [3, с.57]. Процес екологізації потребує значних капітальних вливань та інвестицій, що суттєво гальмує перехід на використання відповідних інноваційних технологій, обладнання і очисних та переробних систем задля запобігання погіршення екологічного стану навколишнього середовища та убезпечення стану природного середовища від активної виробничої чи переробної діяльності підприємств. На нашу думку проблему браку коштів та пошуку нових джерел фінансування інноваційних екологічно безпечних технологій та специфічного обладнання доцільно вирішувати шляхом застосування лізингового механізму.

Уперше поняття екологічного лізингу з'явилося у нашій державі в процесі реалізації програми і проектів екологічного оздоровлення басейну Дніпра, які проводилися під керівництвом Центру досліджень міжнародного розвитку (Канада). В рамках даної програми за результатами проекту «Розроблення та впровадження демонстраційного об'єкту інвестування в природоохоронні заходи (екологічний лізинг)» Всеукраїнською асоціацією лізингу «Укрлізинг» було видано наукову збірку, а якій лізинг у сфері екології визначався як такий, об'єктами якого є основні засоби, що використовуються для контролю та очищення викидів, питної води тощо [1, с.117].

Загалом, поняття екологічного лізингу, як і саме явище, відносно нове для України, але безумовно актуальне. Слід також звернути увагу, що жодним законодавчим актом термін «екологічного лізингу» не визначено. Хоча ще у 2001 році на розгляд Верховної Ради України було внесено Проект Закону «Про засади екологічно сприятливої господарської діяльності». Поняттям екологічного лізингу автор законопроекту пропонував визначати як специфічний лізинг, об'єктом якого є обладнання, установки, машини, тобто засоби виробництва чи інше устаткування екологічного призначення [5]. Крім того, автором пропонувалася норма про надання державної підтримки для проведення лізингових операцій в частині вирішення проблем екологічної безпеки. Мала місце пропозиція про можливість фінансування екологічного лізингу за рахунок державних екологічних фондів, створених на рівні центральних і місцевих органів влади, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

На нашу думку екологічний лізинг слід визначати як фінансовий інструмент для запобігання погіршення екологічного стану навколишнього середовища шляхом використання схем лізингу для придбання екологічно безпечних інноваційних енерго- і ресурсозберігаючих технологій та відповідного обладнання для промислового виробництва, очистки, переробки, утилізації відходів з мінімальною шкодою для природного середовища.

До об'єктів екологічного лізингу відносяться основні засоби, що використовуються для контролю та очищення викидів, очищення питної води, запобігання забруднення повітря, ґрунту, утилізації промислового та побутового сміття, очистки нафтопродуктів, різного роду енерго- та ресурсозберігаючі проекти та екологічно безпечні технології. До окремої групи на ринку очищувальних споруд належать очищувальні споруди середньої та малої потужності на одну будівлю або окрему групу будівель.

До суб'єктів екологічного лізингу належать потенційні користувачі очищувальних споруд усіх типів, а саме органи державного управління, у чиєму розпорядженні знаходяться системи споруд комунальних підприємств, залучених до надання води

користувачам та пропуску стоків, підприємства усіх галузей промисловості та різних форм власності, які використовують технічну воду для технологічних потреб, здійснюють викиди (що забруднюють природне середовище, а саме повітря, воду, ґрунт). До останніх можна віднести державні, колективні, акціонерні, приватні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю у галузі енергетики, металургійної, хімічної, нафтопереробної, вугільної промисловості, фермерські господарства, автопідприємства, авто мийки, станції технічного обслуговування. До суб'єктів екологічного лізингу також відносяться об'єкти, що використовують очищувальні споруди середньої та малої потужності, а саме: санаторії, профілакторії, бази відпочинку, заклади громадського харчування (ресторани, кафе, бари, бістро), зони відпочинку тощо [4, с.77]. Крім того, при екологічному лізингу розширюється коло непрямих суб'єктів лізингу, а саме: орган оцінки екологічності об'єкту лізингу та екологічний фонд, який може виступити джерелом фінансування екологічного лізингу.

Основними проблемами екологізації в Україні є:

- забруднення атмосферного повітря;
- забруднення водойм та підземних вод;
- забруднення ґрунту;
- надмірне споживання енергії, у тому числі електричної;
- надмірне споживання природних ресурсів;
- морально застарілі основні фонди виробничих та переробних підприємств та очисних споруд;
- фізична зношеність основних фондів виробничих, переробних підприємств та очисних споруд;
- гальмування розвитку інновацій.

З огляду на перелічені проблеми, які чинять безпосередній вплив на навколишнє середовище, а отже зумовлюють загрозу для екологічної безпеки країни, вбачається необхідним визначити пріоритетні напрями розвитку екологічних інновацій, а саме: у природокористуванні; охороні навколишнього середовища; енергозбереженні; ресурсозбереженні.

Наразі величезну проблему в усьому світі і в Україні зокрема являє собою сміття. І навіть якщо не брати до уваги промислові відходи, а зосередитися лише на побутовому смітті, то масштаби проблеми величезні. На даний момент в Україні працює чотири заводи по переробці сміття, які переробляють лише 2,5% відходів. Взагалі ситуація в Україні з утилізацією сміття досить складна, адже щорічно в країні накопичується близько 50 млн. кубометрів побутових відходів. Кількість звалищ сягає майже 50000, з яких 6 % на даний момент перевантажені, а 22% не відповідають санітарним нормам. Лише з 70 % території України вивозиться та утилізується сміття. В сільській місцевості ситуація катастрофічна, так як потреба у вивезенні сміття задовольняється лише на 30 %, що, в свою чергу, призводить до виникнення стихійних звалищ, кількість яких досягає майже 24000 [2].

На прес-конференції 25 грудня 2010 року міністром житлово-комунального господарства було повідомлено про попередню домовленість із Світовим банком та Європейським банком реконструкції і розвитку про інвестування проектів по будівництву в Україні нових заводів по переробці сміття. Але мова йде про переробку відходів, що може використовуватись повторно, такі як: папір, скло, метали тощо. Але інше сміття має бути утилізоване, а спалювання, що активно використовується на сучасному етапі, вкрай неекологічний метод. Роздільний збір сміття організований тільки у 53 містах України, а лінії по сортуванню відходів працюють лише у 7 містах [2]. Тому необхідно запровадити інноваційні технології та обладнання не лише для утилізації сміття у екологічний спосіб,

а й для отримання від такого процесу енергії, добрив чи інших соціально-економічних вигод.

Технологічне та технічне оновлення виробництва через використання механізму екологічного лізингу за підтримки держави та сприяння розвитку інновацій у сфері природокористування чи не єдиний метод забезпечення екологічної безпеки країни на даному етапі.

Тому деякі вітчизняні фахівці виділяють наступні напрями розвитку екологічного лізингу в Україні [1, с.118]:

- лізинг технологій та обладнання, які забезпечують економічне використання природних ресурсів (води, повітря, енергії, надр тощо);
- лізинг технології та устаткування для контролю, очищення і утилізації екодеструктивних продуктів виробництва;
- лізинг «екологічного» рухомого майна (транспорту, сільськогосподарської техніки);
- лізинг «екологічно дружньої нерухомості»;
- лізинг обладнання, яке забезпечує виробництво екологічно чистої продукції.

Важливим моментом також є ступінь екологічної ефективності об'єкта еколізингової угоди. Адже якщо мова йде про інноваційне технічне обладнання, то не лише продукт виконання його функції, повинен бути екологічним (зниження енерго- та ресурсоемності виробництва, очищення, переробки, утилізації; запобігання утворенню шкідливих речовин в процесі роботи). Сам предмет еколізингу також має бути екологічно безпечним. Мова йде про те, що конструкція та матеріали з яких виготовлений об'єкт еколізингу не завдадуть шкоди навколишньому середовищу протягом часу його виробництва, транспортування, використання, зберігання та утилізації.

Таким чином, лізинг виступає альтернативним джерелом фінансування впровадження екологічних технологій, зокрема інноваційних. Зокрема, активна участь держави в інноваційній діяльності пов'язана з необхідністю довгострокового прогнозування результатів науково-технічної, а також екологічно-інноваційної діяльності. Розвиток інноваційної діяльності та збільшення обсягів ресурсів, що залучаються в процесі інноватизації обумовлюють вибір сфери, виду інновації та часу на освоєння останньої, а також визначають необхідність та ступінь співпраці державних та приватних суб'єктів еколізингу. Таким чином основна функція держави у ході підтримки екологічного лізингу та розвитку інноваційної діяльності реалізується через створення сприятливого середовища для учасників лізингового процесу з метою впровадження інновацій у сфері екології.

На нашу думку ініціатором та основним організатором даного процесу має виступати держава, окрім того, доцільно створити спеціальну програму та залучити лізингові компанії, створивши останнім певні пільги для надання в лізинг екологічно безпечних технологій, обладнання та систем. Таким чином лізингоотримувачами виступатимуть державні компанії, комунальні та промислові підприємства, а основним джерелом фінансування придбання основних засобів стане «лізинговий ресурс» (тобто грошові кошти лізингових компаній), а не бюджет чи інвестиційні кошти.

Список використаних джерел

1. Боронос В.М., Шкодкіна Ю.М. Екологічний лізинг: сутність, структура, напрями розвитку // Вісник Сумського державного університету. Серія економіка. – 2010 - №1, Том 2. – С. 115-199

2. Інформаційна агенція РБК-Україна. Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/rus/newsline/show/minzhkh-obsuzhdaet-s-ebrr-i-vb-investirovanie-v-stroitelstvo-25112010173700>
3. Пилипенко Г.М., Чернобаев В.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність та її регулювання в економіці України [Текст]: моногр. / Г.М. Пилипенко, В.В. Чернобаев. – Д.: Національний гірничий університет, 2010. – 151 с.
4. Підготовка та проведення лізингових операцій в сфері екології. Практичні рекомендації / Сосюрко Ю.В., Жуйков В.Я., Золотарьова Л.С., Під ред. Сосюрко Ю.В. – Київ: Аверс, 2000. – 215 с.
5. Проект Закону України «Про засади екологічно сприятливої господарської діяльності» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=9783
6. Родіонов О.В. Екологічний лізинг у діяльності підприємств //Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2008. - №1. – С. 39-42